

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

SK ./. riksåklagaren angående förverkande

(Hovrättens för Västra Sverige dom den 2 mars 2020 i mål 1247-20)

Högsta domstolen, som har meddelat prövningstillstånd i målet, har förelagt riksåklagaren att sända in svarsskrivelse över överklagandet. Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom.

Bakgrund

SK har dömts av både tingsrätten och hovrätten för bl.a. grovt vapenbrott och narkotikabrott till fängelse i tre år.

Tingsrätten har i sin dom bl.a. förklarat i beslag tagna 124 500 kr i kontanter och en i beslag tagen halskedja i guld förverkade enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. Tingsrätten har också förpliktat SK att utge 380 000 kr såsom förverkat värde enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Hovrätten har fastställt tingsrättens dom i dessa delar.

Som skäl för domen i dessa delar har tingsrätten anfört följande.

Tingsrätten har dömt [SK] till ansvar för ett förverkandeutlösande brott, nämligen narkotikabrott i överlåtelsesyfte. I denna del har åklagaren redovisat en tillgångsundersökning. Det som framstår som mycket besvärande är att [SK:s] privatkonto från 1 januari 2018 fram till sista oktober 2019 haft en omsättning på ca 1,3 miljoner kronor och att ca 640 000 kr avser mottagna swishöverföringar. Därtill kommer att det bland hans egendom påträffats en stor mängd kontanter, buntar med sedlar. Ett innehav som inte kan förklaras med att det rör sig om vissa besparingar. Dessa omständigheter ska ställas mot att [SK] saknat reella inkomster under denna tidsperiod som på något sätt kan motsvara denna omsättning på kontot. Genom den redovisade utredningen står det klart att [SK] haft intäkter från narkotikaförsäljning som den huvudsakliga intäktskällan för att kunna klara de utgifter och inköp han haft under samma period. Det framstår därför som klart mer sannolikt att såväl påträffade kontanter som inköpt guldkedja utgör utbyte av brott än motsatsen.

Det står även klart att han genom sin narkotikahantering fått en stor mängd pengar överförda till sitt konto. Det av åklagaren framräknade värdet på denna hantering framstår som skäligt och har tagit skälig hänsyn till övriga inkomster och faktiska kostnader varför yrkandet om utvidgat förverkande av ett värde om 380 000 kr ska bifallas.

Hovrätten har anfört följande i frågan om förverkande enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

[SK] har i hovrätten lagt fram ett kvitto från Hedens Guld AB från den 14 januari 2019 om 58 695 kr, varav 19 575 kr betalats med en inbyteskedja och 39 100 kr betalats kontant. Som [SK] får förstås avser kvittot en tidigare guldkedja som han sålt för att kunna köpa den guldkedja som omfattas av förverkandeyrkandet.

När det gäller åklagarens yrkanden om utvidgat förverkande finner även hovrätten att det förverkandeutlösande brottet (innehav av narkotika i överlåtelsesyfte) har varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte. För frågan om det framstår som klart mera sannolikt att egendomen respektive värdet utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet, har åklagaren presenterat bl.a. följande uppgifter beträffande [SK:s] ekonomiska förhållanden. För inkomståren 2014–2016 finns inte någon taxerad inkomst. År 2017 finns noterat ett överskott av tjänst till 1 063 kr, och år 2018 är motsvarande summa 160 440 kr, vilket för det senare året ger en genomsnittlig inkomst om 10 937 kr per månad. Enligt privatkontot uppgick [SK:s] nettoinkomst för perioden den 1 januari 2018 till den 30 oktober 2019 till 317 000 kr. För samma period uppgick hans levnadsomkostnader enligt privat- och sparkontona till 436 000 kr (i form av kort- och swishköp, boendekostnader och köp av smycke). Vidare har [SK] mottagit swishöverföringar till sitt konto under perioden 2018 till oktober 2019 med 639 994 kr, vid totalt 586 olika tillfällen.

Mot bakgrund av [SK:s] ekonomiska förhållanden framstår det som klart mer sannolikt att kontanterna och guldkedjan som tagits i beslag utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Det nu åberopade kvittot föranleder inte någon annan slutsats. Vidare finns förutsättningar för värdeförverkande. Som framgått ovan har [SK] tagit emot mycket stora belopp på sitt konto genom swishöverföringar. Han har inte haft någon rimlig förklaring till dessa. Även om han skulle ha fått betalt för något ”svartjobb” är omfattningen av insättningarna alltför stor, och [SK:s] uppgifter i dessa delar har varit påfallande vaga. Det har varit fråga om ett stort antal insättningar av jämna belopp till [SK:s] konto. I åklagarens beräkningar har mindre och ojämna belopp sorterats bort, vilket ger en summering på mottagna jämna belopp på 581 900 kr vid 466 tillfällen. Från detta belopp har sedan räknats bort de belopp som [SK] har swishat till dem som han har tagit emot insättningar av (cirka 200 000 kr). [SK:s] invändning om att han lånat ut pengar som betalats tillbaka torde inrymmas i detta. Hovrätten finner att åklagaren har gjort en försiktig beräkning och anser i likhet med tingsrätten att [SK:s] utbyte av brottslig verksamhet kan uppskattas till 380 000 kr. [SK] har hanterat pengar i en storleksordning som vida överstiger hans legala inkomster. Det har inte framkommit något som talar för att ett förverkande skulle vara oskäligt. Tingsrättens dom ska därför stå fast även i denna del.

Överklagandet

SK har överklagat hovrättens dom och yrkat att Högsta domstolen ska ogilla förverkandeyrkandet om 380 000 kr (punkten 5 i stämningsansökan).

Som grund för överklagandet har han bl.a. anfört följande.

Hovrätten har felaktigt funnit att det finns förutsättningar att förverka ett belopp om 380 000 kr utgörande egendom som inte finns. Det kan noteras att behållningen på kontot när SK greps var långt från de 380 000 kr som förverkandeyrkandet avser. De pengar som förverkats har visserligen funnit i SK:s hantering under årens lopp men finns inte kvar längre, varken som pengar eller som annan förmögenhetstillgång. SK är i dag, efter att hans tillgångar förverkats, utan tillgångar. Det finns inte någon utredning som

visar att SK skulle ha använt pengarna för att skaffa andra tillgångar. Möjligtvis kan en viss del av pengarna utgöras av de kontanter som har beslagtogs.

SK har anfört att det måste vara en förutsättning för förverkande att det finns en fungibel egendom, alltså något faktiskt värdeföremål som kan förverkas, som utgör substitut för förtjänsten han menas ha gjort. Sådan substitutegendom saknas enligt överklagandet.

Grunderna för min inställning

Lagreglering

Förverkande av utbyte enligt 36 kap. 1 § och 36 kap. 1 c § brottsbalken

Utbyte av brott enligt brottsbalken liksom utbyte av vissa brott enligt annan lag eller författning ska enligt 36 kap. 1 § brottsbalken förklaras förverkat om det inte är uppenbart oskäligt.

I det ursprungliga förslaget till bestämmelsen angavs förverkandeföremålet som ”vinning” av brott. På förslag av Lagrådet byttes ordet till ”utbyte” av brott för att lagtexten, som var avsikten, skulle omfatta inte bara abstrakt vinning utan även konkreta föremål. Med utbyte av brott avses enligt bestämmelsen därför såväl konkreta föremål som abstrakt vinst. Att det är nettovinst som avses bedömdes inte behöva klargöras särskilt i lagtexten eftersom ordet utbyte uppfattades innefatta en sådan begränsning. (Prop. 1968:79 s. 75 f. och 79.)

Förverkande enligt bestämmelsen kan ske genom sak- eller värdeförverkande. Om egendomen finns i behåll bör dock i allmänhet denna förverkas och inte värdet (prop. 1968:79 s. 47).

Som utbyte av ett brott eller av brottslig verksamhet anses vid förverkande, enligt 36 kap. 1 c § brottsbalken, även egendom som har trätt i stället för utbyte, avkastning av utbyte samt avkastning av det som trätt i stället för utbyte.

Förverkande enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken (s.k. utvidgat förverkande)

I 36 kap. 1 b § finns bestämmelsen om s.k. utvidgat förverkande som innebär att förverkande av egendom ska ske under vissa förutsättningar även i annat fall än då den utgör utbyte av ett enskilt brott.

Enligt 36 kap. 1 b § första stycket brottsbalken ska, om någon döms för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer och brottet har varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte, även i andra fall egendomen förklaras förverkad om det framstår som klart mera sannolikt att den utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Istället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

Enligt andra stycket i samma paragraf gäller vad som sägs i första stycket också om brottet har varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte om någon döms för vissa särskilt angivna brott. Bland annat omfattas narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) och brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer och som har utgjort led i en brottslighet som utövats i organiserad form.

Förverkande får enligt fjärde stycket inte ske om det är oskäligt.

Paragrafen infördes år 2008 som en del av genomförandet av rådets rambeslut 2005/212/RIF av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott (föreverkanderambeslutet) i svensk rätt. Rambeslutet förutsatte att det vid vissa allvarliga brott skulle vara möjligt att förverka inte bara egendom som kan knytas till det brott som lagöverträdaren döms för, utan även egendom som härrör från dennes brottsliga verksamhet i övrigt.

I förarbetena till den nya paragrafen uttalade regeringen bl.a. att utsikten att uppnå ekonomisk vinning får anses vara den främsta drivkraften bakom många brott (prop. 2007/08:68 s. 48). Av kriminalpolitiska skäl är det därför, sade regeringen, viktigt att den som begår ett brott inte bara lagförs utan dessutom berövas möjligheten att skörda vinsterna av sin brottslighet. Mot bakgrund av brottslighetens utveckling och internationalisering bedömde regeringen det uppenbart att ytterligare åtgärder i fråga om förverkande behövde vidtas. Att det i det sammanhanget krävdes ett nytt angreppssätt visades enligt regeringen bl.a. av den omständigheten att det - särskilt när det gäller brottslighet som bedrivs organiserat eller annars i större skala - är förenat med stora svårigheter för de brottsbekämpande myndigheterna att fullt ut styrka att egendom som på goda grunder kan antas härröra från brottslig verksamhet utgör utbyte av ett visst, utpekad brott.

Bestämmelserna i 36 kap. 1 b § brottsbalken tar sin utgångspunkt i att det begångna, förverkandeutlösande, brottet kan läggas till grund för ett antagande om inblandning i också annan vinstbringande kriminalitet (jfr NJA 2010 s. 374). Det förverkandeutlösande brottet beskrivs i förarbetena som den "nyckel" som möjliggör ett förverkande av sådana vinster av brottslig verksamhet som inte är åtkomliga med tillämpning av sedvanliga beviskrav (a. prop. s. 50).

En förutsättning för att utvidgat förverkande ska komma i fråga är att en person döms för ett brott som har varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte. Med detta avses bl.a. brott som i det enskilda fallet har gett eller haft förutsättningar att ge utbyte (begåtts i vinstsyfte) och brott som till sin karaktär är sådant att de kan ge utbyte. Till brott av det sistnämnda slaget räknas enligt förarbetena t.ex. smuggling, narkotikabrott och skattebrott. Att något utbyte rent faktiskt inte behöver ha uppkommit följer av ordalydelsen i paragrafen. (A. prop. s. 60 och 94.)

Det som kan bli föremål för förverkande är "egendom" i de fall det framstår som klart mera sannolikt att den utgör utbyte av brottslighet än att så inte är fallet. Uttrycket "utgör utbyte av" ska uppfattas synonymt med uttrycket "härrör från" brottslighet (jfr Ds 2006:17 s. 117, prop. 2007/08:68 s. 48, 62 och 95 samt NJA 2010 s. 374). Av artikel 1 strecksats 2 i förverkanderambeslutet följer, att med begreppet egendom avses i rambeslutet all slags egendom, materiell eller immateriell, lös eller fast egendom, samt juridiska handlingar eller urkunder som styrker äganderätt eller annan rätt till sådan egendom.

I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Förverkande av viss egendom, s.k. sakförverkande, förutsätter att den egendom som utgör utbytet (eller dess substitut) finns kvar. I annat fall kan förverkande ske av egendomens värde, s.k. värdeförverkande. Ett värdeförverkande har formen av en förpliktelse för den enskilde att betala det förverkade beloppet till staten.

Någon precisering i fråga om vad den brottsliga verksamheten bestått i krävs inte för att förverkande ska få ske med stöd av paragrafen. Det är inte heller en förutsättning att egendomen härrör från brottslig verksamhet som den som dömts för det förverkandeutlösande brottet varit delaktig i eller ens haft kännedom om (a. prop. s. 95). Att egendom någon gång kan komma att begäras förverkad hos en person trots att egendomen härrör från brottslig verksamhet som denne saknar kännedom om angavs i förarbetena vara en i huvudsak avsedd konsekvens av förslaget eftersom det överordnade målet med förverkandeformen är att dra in vinster från inte närmare preciserad brottslig verksamhet (a. prop. s. 63).

Det är åklagaren som har bevisbördan för att den egendom som avses med förverkandeyrkandet utgör utbyte av (dvs. härrör från) brottslig verksamhet. Sambandet mellan den egendom som avses med förverkandeyrkandet och den brottsliga verksamheten behöver emellertid inte styrkas fullt ut. Om det framstår som klart mera sannolikt att den förverkande aktuella egendomen härrör från brottslig verksamhet än att så inte är fallet ska egendomen förverkas. Beviskravet ligger enligt vad regeringen angav i förarbetena mellan "sannolikt" och "ställt utom rimligt tvivel". (A. prop. s. 66 f. och 95.)

Bedömningen av om något utgör utbyte av brottslig verksamhet kommer därför inte avgöras med utgångspunkt i den brottsliga verksamheten. Istället kommer utredningen av om det föreligger förutsättningar för ett utvidgat förverkande att inriktas på den berördes ekonomiska förhållanden. Vad som allmänt sett talar för att viss egendom utgör utbyte av brottslig verksamhet är enligt motiven att tillgångarna framstår som orimliga med hänsyn till innehavarens reella möjligheter att på laglig väg bygga upp och bibehålla en förmögenhet. Att man hos någon som saknar förvärvsinkomst anträffar dyra kapitalvaror eller lyxartiklar, talar enligt motiven för att egendomen inte har åtkommit på laglig väg. Vad som å andra sidan kan tala emot att det är fråga om sådant utbyte sägs vara att den hos vilken egendomen anträffas har förvärvsinkomster i paritet med vad som kan krävas för att anskaffa egendomen eller att det på andra vägar framkommer rimliga förklaringar till innehavet. (A. prop. s. 95 f.)

Ett utvidgat förverkande får inte beslutas om det är oskäligt. Om ett förverkande av något skäl bedöms oskäligt kan domstolen ogilla förverkandeyrkandet eller besluta om partiellt förverkande.

Förverkanderambeslutet förutsätter att domstolen i sitt beslut om förverkande begränsar detta till egendom som härrör från brottslig verksamhet under en viss angiven tid före domen. I de svenska förarbetena diskuteras frågan om en avgränsning i tiden skulle bestämmas av lagstiftaren – t.ex. på så sätt att förverkande inte fick ske om egendomen innehafts i mer än två, fem eller tio år före det förverkandeutlösande brottet – eller om det skulle lämnas åt rättstillämpningen att i det enskilda fallet avgöra om billighetsskäl bjuder att förverkande inte ska ske. Bedömningen gjordes att möjligheten att tillgripa den nya förverkandeformen inte borde begränsas på det sättet att förverkande inte skulle få ske om egendomen förvärvats en viss tid före det förverkandeutlösande brottet. Domstolen får istället i det enskilda fallet beakta vilken betydelse det ska tillmätas att egendomen kan ha förvärvats långt före det förverkandeutlösande brottet. Detta bör, sades det, lämpligen ske inom ramen för den skälighetsprövning som alltid ska göras vid förverkande av utbyte av brottslig verksamhet. (Ds 2006:17 s. 101, a. prop. s. 64.)

Eftersom bara allvarliga brott ska kunna utlösa förverkande av utbyte av brottslig verksamhet, var bedömningen i förarbetena att bristande proportionalitet i och för sig inte torde bli ett vanligt förekommande problem vid denna förverkandeform. Det måste, sades det, emellertid beaktas att den nya förverkanderegeln är avsedd att få ett brett tillämpningsområde. Dessutom avviker förutsättningarna för förverkande i flera avseenden väsentligt från vad som annars gäller, nämligen genom att egendomen inte härrör från ett konkret brott, att beviskravet är sänkt och att den som berörs inte behöver ha varit delaktig i eller ens känt till den brottsliga verksamheten. Härtill kommer att möjligheten att tillgripa den nya förverkandeformen inte heller är begränsad vare sig i tiden eller i form av något lägsta belopp. Mot denna bakgrund står det, anförde regeringen, klart att det kan komma att uppstå situationer där ett förverkande framstår som oskäligt. (A. prop. s. 77.)

I förarbetena nämns som exempel på vad som kan komma att beaktas vid en sådan skälighetsbedömning omständigheten att åtgärden i förening med påföljden för det aktuella brottet utgör en alltför kraftig reaktion på brottsligheten eller att annan betalningsskyldighet – t.ex. i form av skattetillägg och liknande avgifter – ålagts den tilltalade. Det var i första hand sanktioner av administrativ karaktär som avsågs. Även omständigheten att straffvärdet av det förverkandeutlösande brottet är lågt nämndes som exempel på en omständighet som kan komma att beaktas. En annan faktor enligt förarbetena är om egendomen innehafts under så lång tid av den mot vilken en talan om förverkande riktas att det av det skälet är oskäligt att förverka egendomen. Att handläggningen av ett åtal eller en förverkandefråga tagit ovanligt lång tid hos de brottsutredande myndigheterna och domstolen är ytterligare en omständighet

som sades kunna inverka på bedömningen. I förarbetena nämns slutligen att risken för överförverkande, dvs. att förverkandet kommer att omfatta mer än vad som utgjort den totala vinsten av brottsligheten, måste vägas in. (A. prop. s. 77 och 97.)

Ett utvidgat förverkande får enligt 36 kap. 5 a § brottsbalken ske hos gärningsmannen eller annan som medverkat till det brott som förverkandet grundar sig på.

Praxis

NJA 2010 s. 374 gäller fråga om förutsättningarna för utvidgat förverkande enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. Högsta domstolen klargjorde i domen bl.a. att bestämmelsen, som enligt ordalydelsen avser egendom som ”utgör utbyte av brottslig verksamhet”, bör tolkas så att den lämnar utrymme för förverkande av viss egendom när det framstår som klart mera sannolikt att egendomen *härör* från brott än att så inte är fallet. Med begreppet ”härör” avses då att egendomen har förvärvats med hjälp av vinsterna från icke identifierade brott. Högsta domstolen fann vidare i målet att skattebrott är ett brott av beskaffenhet att kunna ge utbyte.

I *NJA 2016 s. 641* uttalade sig Högsta domstolen om förutsättningarna för utvidgat förverkande enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken av sedlar som påträffats i samband med narkotikainnehav. Högsta domstolen uttalade bl.a. att ett lågt straffvärde hos det förverkandeutlösande brottet i allmänhet inte bör få någon betydelse för oskälighetsbedömningen när ett förverkande endast innebär ett ianspråktagande av utbyte av brottslig verksamhet och sker hos gärningsmannen.

Pågående lagstiftningsarbete

En särskild utredare har nyligen fått regeringens uppdrag att genomföra en systematisk översyn av de grundläggande reglerna om förverkande i 36 kap. brottsbalken och i andra författningar där det finns regler om förverkande som kompletterar eller helt eller delvis ersätter brottsbalkens bestämmelser (dir. 2020:66). Syftet med översynen är att säkerställa att förverkandelagstiftningen är effektiv, ändamålsenlig och modernt utformad samt anpassad till Sveriges åtaganden inom EU och internationellt. Översynen är en del av regeringens åtgärdslista mot gängkriminalitet. Uppdraget ska redovisas senast den 17 december 2021.

Min bedömning

SK döms för förverkandeutlösande brott

Hovrätten har dömt SK för innehav av narkotika i överlåtelsesyfte enligt 1 § narkotikastrafflagen. Brottet har haft förutsättningar att ge vinst och är därmed av beskaffenhet att kunna ge utbyte. Eftersom SK döms för s.k. förverkandeutlösande brott ska hans egendom förklaras förverkad om det framstår som klart mera sannolikt att egendomen härör från brott än att så inte är fallet.

Bankmedel utgör egendom som kan förverkas

Hovrätten har, uppfattar jag, förverkat värdet av bankmedel på SK:s konto som bevisligen funnits på kontot vid en viss tidpunkt men som vid tidpunkten för hovrättens prövning inte längre fanns kvar. Jag uppfattar alltså att hovrätten har bedömt bankmedlen som egendom som kan bli föremål för sakförverkande enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken och vars värde kan förklaras förverkat om egendomen, som i detta fall, är borta.

Bestämmelsen i 36 kap. 1 b § brottsbalken är utformad så att förverkande av viss egendom, dvs. sakförverkande, är huvudregeln. Bestämmelsen ska tolkas i överensstämmelse med förverkanderambeslutet som ligger bakom den svenska lagstiftningen.

Egendomsbegreppet förekommer på olika ställen i förverkandelagstiftningen. I allmänrättslig mening förstås med "egendom" både materiell och immateriell egendom, dvs. inkluderande bl.a. fordringar (se t.ex. Gustaf Almqvist, *Förverkande av egendom*, 2014, s. 45 f.). Någon definition av begreppet "egendom" finns inte i 36 kap. brottsbalken och inte heller i motiven till bestämmelsen i 36 kap. 1 b § brottsbalken. I förverkanderambeslutet, artikel 1 andra strecksatsen, anges emellertid att med egendom avses i rambeslutet all slags egendom, dvs. även abstrakt egendom, materiell eller immateriell, lös eller fast egendom, samt juridiska handlingar eller urkunder som styrker äganderätt eller annan rätt till sådan egendom.

Högsta domstolen har i frågan om vad som kan utgöra förverkandeobjekt vid utvidgat förverkande uttalat följande i NJA 2010 s. 374 (p 13).

Vad som kan förverkas är enligt lagtexten egendom som "utgör utbyte av brottslig verksamhet". Formuleringen ger, liksom vissa uttalanden i motiven, närmast intryck av att möjligheten till sakförverkande skulle vara begränsad till konkret utbyte av brott och egendom som trätt i sådan egendoms ställe. Detta skulle i så fall innebära att sakförverkande aldrig skulle kunna komma i fråga när utbytet av den brottsliga verksamheten inte utgörs av någon konkret egendom. I praktiken skulle det emellertid med en sådan tolkning, mot bakgrund av svårigheterna att binda viss egendom till en inte närmare specificerad brottslig verksamhet, knappast heller vid sidan härav vara möjligt med sakförverkande (jfr t.ex. prop. 2004/05:135 s. 87). Alternativet skulle vara värdeförverkande beräknat efter den vinning som den icke specificerade brottsliga verksamheten skulle ha genererat. Det ligger dock i öppen dag att det inte är möjligt att göra några meningsfulla beräkningar av vilken vinning som en inte specificerad brottslig verksamhet genererat (jfr prop. 2007/08:68 s. 65). Mot den bakgrunden måste det sättas i fråga om avsikten verkligen varit att sakförverkande skulle ha ett så begränsat tillämpningsområde och om detta kan anses vara förenligt med rambeslutets föreskrifter.

Att begreppet egendom i 36 kap. 1 b § brottsbalken skulle vara reserverat för enbart konkreta objekt skulle innebära att abstrakta förmögenhetsvärden, t.ex. bankmedel, bara kunde förverkas i egenskap av ett värde av ett konkret objekt som i sin tur härrör från brottslig verksamhet. Abstrakta förmögenhetsvärden skulle aldrig kunna vara förverkandeobjekt i sig.

Att ge egendomsbegreppet en så snäv tolkning bedömer jag är svårt att förena med de skäl som ligger bakom bestämmelsen om utvidgat förverkande, inklusive förverkanderambeslutets föreskrifter. Enligt artikel 1 första strecksatsen i rambeslutet avses med ”vinning” varje ekonomisk fördel av brottsliga gärningar; den kan bestå av alla former av egendom enligt den definition som finns i andra strecksatsen (enligt ovan). Enligt artikel 2 i förverkanderambeslutet finns en långtgående skyldighet att se till att vinning av brott (proceeds from criminal defences) kan förverkas helt eller delvis. Istället för vinning kan förverkande avse ”egendom vars värde motsvarar sådan vinning” (property the value of which corresponds to such proceeds).

Syftet med lagstiftningen om utvidgat förverkande är inte att komma åt objekt som innehar vissa egenskaper eller som använts på ett visst sätt (jfr. förverkande av hjälpmedel vid brott enligt t.ex. 36 kap. 2 § brottsbalken) utan att komma åt ekonomisk vinning av brottslighet (prop. 2007/08:68 s. 48). Vilka egenskaper förverkandeobjektet har spelar med den utgångspunkten ingen roll. Det är istället relationen mellan egendomen och brottsligheten som är det centrala för förverkandebestämmelsen. Rambeslutet talar följdriktigt om all slags egendom.

Med hänsyn till syftet med lagstiftningen måste begreppet egendom i bestämmelsen om utvidgat förverkande uppfattas beteckna all slags egendom. Sakförverkande kan därmed ske av all slags egendom om den bara står i en förverkanderelation till brottsligheten. Det innebär att även bankmedel, dvs. en fordran som motsvarar ett förmögenhetsvärde, och annan immateriell egendom bör anses utgöra sådan egendom som kan förverkas med stöd av bestämmelsen i 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Värdet av bankmedlen kan förklaras förverkat

Bestämmelsen om utvidgat förverkande tar enligt sin ordalydelse sikte på förverkande av egendom som påträffats (sakförverkande), eller dess värde (värdeförverkande). Den form av utvidgat förverkande som varit vanligast förekommande i praxis är sakförverkande av egendom som först säkrats med olika tvångsmedel.

I det här målet finns inte egendomen, bankmedlen, längre kvar att förverka genom ett sakförverkande vid tidpunkten för rättens prövning. Hovrätten har istället, med utgångspunkt i kontoutdrag som utvisar att bankmedlen funnits på SK:s konto under viss angiven tid, förverkat värdet av bankmedlen.

Det har i doktrinen uttalats att bestämmelsens konstruktion, dvs. kravet på en avvägning mellan förverkandeobjektets värde och förverkandesubjektets möjligheter att förvärva detta på laglig väg, innebär att ett utvidgat förverkande måste ta sin utgångspunkt i påträffad egendom och inte, som vid utbyte av ett brott enligt 36 kap. 1 § brottsbalken, att det kan visas att ett konkret brott har inneburit ett visst utbyte, oavsett om detta finns i behåll eller inte (Gustaf Almkvist, *Förverkande av egendom*, 2014, s. 108).

Detta uttalande har tolkats på olika sätt i praxis.

Hovrätten för Västra Sverige har i en dom den 31 mars 2020 i mål B 1388-20 med uttalandet som utgångspunkt ogillat åklagarens yrkande om förverkande av ett värde om 490 000 kr eftersom det i det målet inte påträffats annan egendom än ett fondinnehav om totalt 91 715 kr på banken hos den tilltalade och det med hänsyn till doktrinuttalandet om innebörden av 36 kap. 1 b § brottsbalken enligt hovrätten saknas förutsättningar att förverka ett belopp som överstiger värdet av fondinnehavet.

Med hänvisning till samma uttalande i doktrinen som ovan och till Högsta domstolens uttalanden i NJA 2010 s. 374, har Svea hovrätt i en dom den 19 december 2014 i mål B 5291-14 däremot beslutat om utvidgat förverkande av värdet av inlösta spelvinster som inte längre fanns kvar vid hovrättens prövning. Hovrätten uttalade i målet att den i likhet med tingsrätten ansåg att bestämmelsen om utvidgat förverkande tillåter att förverkandeyrkandet formuleras på det sätt som åklagaren hade gjort. Ett annat exempel på en dom där utvidgat värdeförverkande har skett trots att det inte fanns någon tillgänglig egendom är en dom den 24 juli 2019 från Hovrätten för Västra Sverige i mål B 3462-19 i vilken ett värde om 250 000 kr förverkades.

Min bedömning är att bestämmelsen om utvidgat förverkande, som alltså är konstruerad med ett krav på att förverkandeobjektet ska vägas mot förverkandesubjektets möjligheter att förvärva egendomen på laglig väg, måste förstås så att det som krävs är att förverkandeobjektet ska kunna tillräknas ett värde. Det ställs enligt min uppfattning, med hänsyn till bestämmelsens ordalydelse och syfte, inte något krav på att egendom finns tillgänglig vid rättens prövning av ett värdeförverkande. Det som däremot krävs är att det har funnits identifierad egendom som värdeförverkandet kan beräknas utifrån och som en avvägning, enligt bestämmelsens konstruktion, kan ta sin utgångspunkt i.

Vid ett sakförverkande måste det därför *finnas* identifierbar egendom och vid värdeförverkande måste det *ha funnits* identifierbar egendom utifrån vilken värdet som ska förverkas kan bestämmas. Åklagaren måste vid ett utvidgat värdeförverkande kunna visa på att det har funnits sådan egendom som klart mera sannolikt härrör från brottslighet än att så inte är fallet och från vilket förverkandevärdet kan bestämmas.

En skälighetsbedömning avseende förverkandeobjektet ska alltid göras.

Att uppfatta bestämmelsen om utvidgat förverkande som att egendom måste finnas kvar skulle innebära att en person som i likhet med SK snabbt tillgodogör sig egendom som bevisligen sannolikt härrör från brottslig verksamhet ska få behålla denna. Detta är enligt min uppfattning en konsekvens som inte överensstämmer med lagstiftningen om utvidgat värdeförverkande.

I det förevarande målet bedömer jag att de medel som enligt kontounderlag har funnits på SK:s konto, och som därmed bevisligen varit hans egendom vid den angivna tiden, är bärare av ett fastställt värde (se vidare nedan) som kan vägas mot hans möjligheter att förvärva egendomen på laglig väg och som han, efter en sådan avvägning, kan förpliktas att utge. Ett värdeförverkande är med detta synsätt, som hovrätten beslutat, möjligt och i överensstämmelse med innebörden av 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Det är klart mera sannolikt att bankmedlen härrör från brottslighet än att så inte är fallet

Av den tillgångsundersökning som åberopas i målet, och som hovrätten redovisat relevanta delar av i sin dom, framgår hur SK:s ekonomiska status har sett ut under tiden januari 2018 till oktober 2019. SK har under tidsperioden haft en begränsad legal inkomst samtidigt som han tagit emot ett stort antal swishinbetalningar till sitt bankkonto.

Identifieringen av de bankmedel vars värde förverkandeyrkandet avser utgår från swishinbetalningarna till SK:s bankkonto. Sammanlagt rör det sig om 586 inbetalningstillfällen motsvarande 639 994 kr under perioden januari 2018 till oktober 2019.

Från summan av samtliga swishinbetalningar har mindre och ojämna inbetalningsbelopp räknats bort, varefter det har återstått inbetalningar i jämna belopp vid 466 tillfällen motsvarande 581 900 kr. Från detta belopp har det dragits av belopp om sammanlagt cirka 200 000 kr som det framgår att SK har utbetalat via swish till ett antal nummer som han tagit emot inbetalningar från. SK:s framförda invändning om att han har lånat ut pengar och fått återbetalningar av dessa lån bör, som hovrätten konstaterat, inrymmas i detta avdrag.

Det kvarvarande beloppet, motsvarande 380 000 kr i oförklarade swishinbetalningar på SK:s konto, bedöms utgöra egendom som utgör utbyte av brottslig verksamhet.

Det som allmänt sett talar för att viss egendom utgör utbyte av brottslig verksamhet är att tillgångarna framstår som orimliga med hänsyn till innehavarens reella möjligheter att på laglig väg bygga upp och bibehålla en förmögenhet (prop. 2007/08:68 s. 95). Jag konstaterar, att det som framkommit om SK:s begränsade legala inkomster under perioden januari 2018 till oktober 2019 talar emot att bankmedel motsvarande ett så högt belopp som 380 000 kr har ett legalt ursprung. Beloppet består, som hovrätten konstaterat, vidare av ett stort antal insättningar av jämna belopp till kontot via swish. SK har inte själv lämnat någon rimlig förklaring till dessa swishinbetalningar. Att SK dessutom innehaft kontanter motsvarande 124 500 kr och en guldkedja värd 70 000 kr, vilka numera har förverkats i målet, samt att omsättningen på hans konto uppgått till 1,3 miljoner kr under perioden trots att han saknat reella inkomster talar

ytterligare för att han har en parallell ekonomi och att de aktuella bankmedlen härrör från brottslig verksamhet.

Sammanfattningsvis är det enligt min uppfattning klart mera sannolikt att bankmedlen om 380 000 kr härrör från brottslighet än att så inte är fallet.

Ett förverkande av ett värde motsvarande 380 000 kr är inte oskäligt

Beräkningen av den egendom vars värde ska förverkas (enligt ovan) utgör enligt min bedömning en skälig uppskattning. SK döms för innehav av narkotika i överlåtelssyfte. Straffvärdet motsvarar enligt hovrättens dom fängelse i tre år. Det är alltså fråga om ett relativt högt straffvärde. Annan betalningsskyldighet med koppling till brottsligheten har såvitt är känt inte ålagts honom. Det finns, mot bakgrund av det förverkandeutlösande brottets karaktär, inte heller någon risk för s.k. överförverkande i förhållande till den totala vinsten av brottsligheten.

Mot den redovisade bakgrunden är ett förverkande inte oskäligt.

Det skulle tvärtom enligt min uppfattning vara stötande om SK tilläts tillgodogöra sig medlen och därmed berika sig på sin brottsliga verksamhet.

SK ska förpliktas att utge ett värde motsvarande 380 000 kr till staten

Sammanfattningsvis är det min bedömning att SK ska, på sätt hovrätten funnit, förpliktas att utge ett värde motsvarande 380 000 kr till staten.

Bevisuppgift och handläggning

Som bevisning åberopar jag ljud- och bildupptagningen av förhöret med SK i tingsrätten i de delar förhöret avser frågan om förverkande (tidsperioderna 15.50–18.50, 23.20–26.15 och 29.50–40.40 i det längre förhöret) samt tillgångsutredning och kontoutdrag från Swedbank (förundersökningsprotokollet s. 174–183 och aktbilagorna 44–45 i tingsrättens mål B 15523-19).

Målet kan enligt min bedömning avgöras utan huvudförhandling.

Petra Lundh

Eva Bloch

Kopia till:

Utvecklingscentrum.

Göteborgs åklagarkammare (AM-131466-19).

Kammaråklagaren Stefan U Lind.